

Yeni Adam Dergisi

Fikir ve Sanat Gazetesi, Dergi

Yeni Adam dergisi, basın faaliyetlerinin; ulus-devlet bilincinin ve inkılâpların tabana yayılmasında en etkin olarak rol aldığı bir dönemde yayın hayatına girmiş; Cumhuriyet rejiminin Türk halkına sunduğu yenilikleri ve Türk modernleşmesini kendi kavrayışı dâhilinde halka anlatmayı amaçlamıştır. Derginin çıkış sebebini; 31 Temmuz 1933 tarihinde Darülfünun'un ilgası ve yerine kurulan İstanbul Üniversitesi kadrosunda yeniden yapılanmanın oluşturduğu söylenebilir. Bu düzenleme sonucunda açığa alınan Edebiyat Fakültesi Terbiye, İçtimaiyat ve Ahlak Müderrisi İsmail Hakkı Baltacıoğlu, 1 Ocak 1934 Pazartesi günü 'Haftalık Fikir Gazetesi' alt başlığıyla *Yeni Adam*'ı çıkarmaya başlamıştır. Türkiye ile 'ecnebi memleketler' için üç aylık, altı aylık ve senelik abonelik seçenekleri sunan derginin 12 sayfalık ilk sayısı, Letâfet Matbaası'nda siyah-beyaz ve kapaksız olarak basılmış ve 10 kuruşa satışa sunulmuştur. 3000 adet basılan ilk sayının ancak 1500 adedi satılabilmıştır. Manşet kemerinin altında "Ülkümüz demokrasi ve cumhuriyet için çalışmaktadır." ilke sözüyle çıkan *Yeni Adam*; 1934'ten -3 Mart 1938 tarihinde 1 yıllığına kapatılışı dışında- 1979 yılına kadar yayın hayatını sürdürmüştür.

Yeni Adam'ın sabit bir yazar ve çizer kadrosu bulunmamakla birlikte, Nurullah Ataç, Hüsamettin Bozok, Vahdet Gültekin, Dr. İzzettin Şadan, Hüseyin Avni Şanda, Kâzım Sevinç ve Suphi Nuri İleri gibi edebiyat ve düşün kesimi yazarlarının yanı sıra, o dönemde henüz yeni yeni tanınmaya başlanmış -kimisini halka *Yeni Adam*'ın tanıttığı- Bedri Rahmi Eyüboğlu, Zeki Faik İzer, Zahir Sıtkı Güvemli, Sedat Nuri İleri ve Heykeltıraş Zühtü Müritoğlu gibi birçok sanatçının da çalışmalarına yer vermiştir. *Yeni Adam*, kendi kadrosunun dışında, dönemin önde gelen İngiliz, Fransız, Rus, Amerikan gazete ve dergilerinden çeviri-alıntılara ve hatta yabancı karikatürlere yer vererek, iktibas (alıntı) gazetesi özelliği de göstermiştir. Bu alıntıların yoğunluğu ve yazar-çizer kadrosunun zamanla değişiklik göstermesi, derginin hacmine de yansımış; 50. sayıda 24'e çıkan sayfa sayısı, 58. sayıda 20'ye düşmüş, 64. sayıyla birlikte 16'ya kadar inerken, 147. sayıdan itibaren tekrar 20'ye çıkmıştır.

Dergi, ele aldığı konuları; 'Çocuk, Gençlik ve Terbiye', 'Kısa Tetkik ve Tenkitler', 'İlim, Felsefe ve Teknik', 'Resim, Heykel ve Mimari', 'Edebiyat ve Tenkit', 'Cemiyet, Medeniyet, Nüfus ve İktisat Haberleri', 'Tiyatro Piyesleri ve Hikâye', 'Kitap ve Yazı Haberleri', 'Tiyatro, Sinema ve Radyo' başlıkları altında sunmuştur. Bu başlıklar ve ancak birkaç sayısında yayınlanan 'Kadın, Ev ve Bahçe', 'Musiki Tetkik ve Haberleri' ile 'Siyaset Dünyasında Olanlar' başlıkları, derginin 45. sayısından itibaren tamamen kaldırılmış ve süreklilik kazanan yazılar, tefrikalar şeklinde basılmıştır.

Baltacıoğlu ilk sayısında yer alan "Gazete niçin çıkarıyorum?" başlıklı yazısında, *Yeni Adam*'ı çıkarış nedeni ve derginin izleyeceği genel çizgi ile ilgili ipuçları vermiştir. Yazar derginin; demokrat yaşayış tarzı ve iyilik, güzellik, doğruluk prensiplerine bağlı, milli ihtilâlin hizmetinde, tıpkı sahibi gibi insana söyleyecek, insanın gazetesi olacağını belirtmiştir. Baltacıoğlu'nun eğitimci ve bilim adamı kişiliği dergiye de yansımış; kaleme aldığı yazılarda 'halkı aydınlatma, eğitime ve halka öğretme' gayesini açık bir şekilde hissettirmiştir.

Dergi temelde, adından da anlaşılacağı üzere 'eski'yi değil, 'yeni'yi konu ederek; okuyucularına 'yeni'yi benimsetme ve böylelikle kurulan yeni rejime, yeni zihniyetli bir toplum kazandırma amacını taşımaktadır. Yeni toplumun temeli olarak gördüğü 'yeni adam' - 'yeni insan' ise özellikle derginin ilk sayılarında; açık betimlemelerden ziyade; dünün çarpıklığı, mevcut günün hataları ve ideal bir gelecek tartışmaları arasında dolaylı bir şekilde şekillendirilmeye çalışılmaktadır. Bu amaçla dergide, çeşitli köşeler açılmış ve farklı yazım türlerine başvurulmuştur. Örneğin 'Andaval

Palas' adlı piyes dizisinde, yeni-modern insanın hataları ve ona dair doğru bilinegelen yanlışlar ortaya konmuştur. 'Bu da bir tip!' adlı köşede ise okuyucunun daha fazla özdeşlik kurabilmesi gayesiyle, günlük hayatta karşılaşılan ve 'yeni'ye uymayan durum ve karakterler eleştirilirken; anlatım, çizim ve karikatürlerle güçlendirilmiştir. Böylelikle dergi, okuyucunun, yaşamın en ufak ayrıntılarına dahi 'yeni adam' gözüyle bakmasını amaçlamıştır. Dergi 7. sayısında, 'yeni adam' ile 'eski adam' arasındaki ruhsal, fikirsel ve fiziksel farklılıkların sorulduğu ödüllü bir fikir yarışması düzenlemiştir; 'yeni adam' modelini açıklamada ne kadar başarılı olduğunu ölçmeyi amaçlamıştır. *Yeni Adam*, okuyucuya yön vermek ve fikirlerini benimsetmenin dışında; kendisine gönderilen yorum ve eleştiri mektuplarını yayınlayarak ve onları cevaplandırarak; okuyucunun nabzını tutmak, onların görüşlerinden beslenmek gibi bir gaye de izlemiştir.

İlerleyen sayılarında çizgisini oturtan dergi; 'yeni adam' modelini daha sistematik ve metodolojik bir şekilde ele almıştır. Böylelikle 'yeni adam'; ileriye doğru değişime inanan; bilime, sanata ve yeniliğe doğru attığı her adımın, içinde yaratıldığı toplumu ileriye götüreceğinin bilincinde; kendisini ve bu yeni toplumu yaratan demokrasi ve cumhuriyet için çalışmayı ülkü edinen insan tipi olarak belirlemiştir. Derginin 'yeni adam' olabilmek için okuyucusuna sunduğu reçete ise eskiyle bağlarını koparmak, kendisini geri bırakan ölü zihniyetinden kurtulmak; olgun, mantıklı, akılcı ve bilinçli, kısacası çağdaş bir düşünüşe sahip olmak ve böyle hareket etmekten geçmektedir. Derginin 'yeni' ile Türk inkılâpları arasında kurduğu bağlantı, tam da bu noktada kendisini göstermektedir. Dergi 'yeni adam'ın idealine, zihniyette başlayarak yeni ve çağdaşa doğru sürekli değişim ile ulaşabileceğini savunmuş ve bunu inkılâpçılık ilkesi ile bağdaştırmıştır. Türk'ü idealine inkılâpların kavuşturacağına inanmakla bile, zihniyetçe değişimin ve yenilenmenin başladığını savunan *Yeni Adam*; inkılâpları hayatının her alanında benimseyerek uygulayan Türk insanının, yeni Türk insanı; toplumun da yeni Türk toplumu olacağını vurgulamıştır.

Dergi, 'yenilik' söylemini ve inkılâpları sahiplenişini eğitim, sanat, iktisat, gündem, kadın ve dış politika alanlarında da sürdürerek, modernleşmenin bütün unsurlarını ele almaya çalışmıştır. Özellikle 5 Aralık 1934 tarihinde kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi onu, 'yeni kadın'ı işlemeye sevk etmiştir. Ne var ki bu çabasında 'yeni adam' betimlemesindeki kadar özgün olamamış; 'çalışan, ekonomik, bilimsel ve kültürel bakımdan zamanın gereğine uyan, erkekle eşit' modern bir kimliğin yanı sıra; 'erkeğine eş ve arkadaş, yeni nesilleri doğuran ve yetiştiren' geleneksel kadın olmak üzere iki ayrı 'yeni kadın' imgesi ortaya çıkarmıştır. 'Çocuğuna laik eğitim veren' ve tıpkı Anadolu kadını gibi 'üretim ortak olan' kadın savunusu ise modern ve geleneksel kimlikleri birleştirebildiği tek model olmuştur. Dergi; 'yeni kadın' için öngörüsünün rejimin sundukları ve sunacaklarıyla sınırlı kaldığının farkındalığını, "yeni Türk kadınının Cumhuriyet'in eliyle yaratılacağı" sözleriyle ifade etmiştir.

Yeni Adam, dergicilik faaliyetlerinin dışında, satışlarını arttırmak ve ek kazanç sağlamak amacıyla bazı hizmetler sunmuştur. 'Yeni Adam Kitap Servisi' ile sipariş ve posta yoluyla yerli-yabancı kitap satışı yapan dergi; 'Yeni Adam Bahçe Servisi' ile bahçecilik hakkındaki sorulara mektup yoluyla cevap verirken, bu konuda yazılmış eserler ile bazı çiçek ve sebzelerin tohumlarından oluşan koleksiyonlarını da satışa sunmuştur. 'Yeni Adam Mektep Servisi' ile resim, elişi, kırtasiye, spor malzemelerinin ucuza temin edileceği; 'Yeni Adam Bilgi Servisi' ile bilim, sanat, edebiyat ve evle ilgili okuyucu sorularının, posta pulu gönderilmesi koşuluyla cevaplandırılacağı duyurulmuştur. *Yeni Adam*'ın, alanı dışında verdiği bir başka hizmet de okuyucularına 20. sayısında duyurduğu 'Yeni Adam Mektepleri'dir. Bu hizmet, Mektep Servisi'nin araç-gereç temininden farklı olarak, okuyucularına muhâbere (mektuplaşma) ile Yabancı Dil, Resim, Felsefe, Pedagoji derslerini vermeyi amaçlamıştır. Fransızca, İngilizce ve Almanca derslerinin Semlin (Siber) Hanım, Resim dersinin Zeki Faik (İzer), Pedagoji ve Felsefe derslerinin İsmail Hakkı (Baltacıoğlu) ve Mustafa Namık (Çankı) Bey tarafından verileceği; eğitim almak isteyen ya da eğitimini ilerletmek isteyen herkesin bu hizmetten yararlanabileceği

duyurulmuştur. Yeni Adam Mektepleri'nin abonelik şartları ise; 50 kuruşluk kayıt ücretinin, derslerden her biri için 3, 5, 10 lira (üç-altı aylık ya da senelik) abonman ücretinin ve cevap mektupları için gereken posta pulları ile derginin son sayfasında verilen kuponun gönderilmesidir. Okuyucular Yeni Adam Mektepleri'ne yoğun bir ilgi göstermişlerse de büyük bir çoğunluğu derslere yazılmamışlar, yazılanlarınsa pek bir azı - o da ancak 1 yıl kadar- derslere devam etmişlerdir. Buna karşın Yeni Adam Mektepleri, o dönemde yurtdışında uygulamada olan bir sistemi Türkiye'ye tanıtmış, böylelikle dergi, uzaktan öğretim fikriyle, yenilik söylemini eğitim alanına da taşımıştır.

Yeni Adam, sayfalarında yalnız fikrî yazılara yer vermemiş, 'gerçek yaşamın gelişmelerinden haberdar ve bunlar üzerine düşünen, üreten modern insan' savunusu gereği, haberleri de konu etmiştir. Türkiye gündemine dair haberleri, yalnız haber nitelikleriyle vermeyerek, okuyucularını bilgilendirme ve haberin önemi üzerine düşündürmeye çalışmıştır. Haberlere dair açıklama ve yorumlarında yine kendi yenilikçilik, değişim ve modernleşme savunusu hâkim olmuştur. Ulus-devlet kurma politikalarının yoğun olduğu bu dönemde dergi, iç siyaset-ekonomi-toplum gündemiyle ilgili gelişmelerin hemen hepsini olumlu karşılayan ve destekleyen bir yaklaşım izlemiştir. Dünya gündemine dair yazılarında ise *Yeni Adam*, özellikle ilk yıllarında, kendisini genel olarak yerel ve dış basından alıntılıdığı haberi aktarmakla sınırlamıştır. Böylelikle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dış politikada takip ettiği tarafsızlık politikasına bağlı olarak, tarafsız bir duruş sergilemiştir. Ne var ki faşizm ve Nazizm'in tırmanmasıyla kuvvetlenen yeni bir dünya savaşı beklentisi, *Yeni Adam*'ın tarafsızlıktan uzak ve yoğun olarak yorum içeren dış politika yazılarını da beraberinde getirmiştir. Özellikle başyazar Baltacıoğlu'nun; başlarda faşizmi bir ideoloji olarak inceleyen yazıları, ilerleyen sayılarda faşizme karşı sert bir eleştirel duruş sergilemiştir. Yazar, Milli Mücadele ile Türk inkılâbının yenik düşürdüğü emperyalizmin, faşizm adı verilen bu yeni bir biçimde tekrar dünya siyasetine yerleştiğini; bu ideolojinin Cumhuriyetin ortaya koyduğu ve savunduğu her şeyi yıkıcılığı ve baskıcılığıyla aşağıladığını savunmuştur. *Yeni Adam*'ın antifaşist yazılarının Almanya üzerine yoğunlaşması, Dâhiliye Vekâleti Matbuat Umum Müdürlüğü'nün 17 Şubat 1938 tarihli mektubuyla derginin uyarılmasını ve hemen ardından 22 Şubat 1938 tarihli Başvekalet Kararnamesi'nin "*Devletin harici siyasetini teşviş edecek mahiyette yazı ve karikatür neşrettiği cihetle 17/2/938 tarih ve 216 numaralı nüshasının toplattırılması...ve bir sene müddetle kapatılması...*" kararını getirmiştir. Karar, *Yeni Adam*'ın 218. sayısının ardından uygulamaya konulmuştur. Derginin 1 yıl aradan sonra tekrar yayın hayatına başladığı 9 Mart 1939 tarihli 219. sayısında Baltacıoğlu, *Yeni Adam*'ın bundan sonra gayr-i siyasi, büsbütün ilim ve teknik ve her şeyden önce bir pedagoji ve öğretmen gazetesi olarak çıkacağını duyurmuştur. Bu yılından itibaren yayın hayatında bazı aksamalar görülen *Yeni Adam*, 6 Aralık 1951 tarihli 715. sayısından itibaren 'Aylık Fikir Gazetesi' alt başlığı ile aylık olarak çıkarılmaya başlanmıştır. Yalnızca 2 sayı çıkan 1964 yılında ise 'Aylık Fikir ve Sanat Gazetesi'ne dönüştürülmüştür. Dergi, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun 1 Nisan 1978 tarihinde ölümünün ardından kızı Arkeolog Hatçe Baltacıoğlu tarafından çıkarılmaya devam ettirilmiştir. Mayıs 1978 tarihli 921. sayısı İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na ayrılan 'Aylık Sanat ve Düşün Dergisi' *Yeni Adam*, Haziran 1979'da çıkan 934. sayısından sonra yayın hayatından çekilmiştir.

Yasemin TÜRKKAN TUNALI

KAYNAKÇA

ARSLAN, Ali, **Darülfünun'dan Üniversite'ye**, Kitapevi, İstanbul 1995.

AYTAÇ, Kemal, "İ. H. Baltacıoğlu'nun Hayatı ve Faaliyetleri", **Felsefe Araştırmaları Dergisi**, C 11, AÜ DTCF Yayınları, 1979, s.165-190.

BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı, **Hayatım**, Dünya Yayınları, İstanbul 1998.

BALTACIOĞLU, Tuna, **Yeni Adam Günleri**, YKY, İstanbul 1998.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Bakanlar Kurulu Kararları Fonu 030.18.01.02.82.14.12-18.86.302.1938.

KOLOĞLU, Orhan, **Türk Basını Kuva-yı Milliye'den Günümüze**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993

TÜRKKAN, Yasemin, **Türk Modernleşmesinde Yeni Adam Dergisi (1934-1938)**, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.

Yeni Adam, 1 Kânunsani 1934-Haziran 1979.

SAYI 01 001

Bu rus karikatürüne göre Alman avcısı bir eliyle Polonya tavuğun boğazından sıkıyor, öbür elindeki yemle Romen tavuğunu çağırıyor. Yugoslav tavuğu da yeme doğru koşuyor. Yemin bulunduğu yerde ipten bir tuzak vardır.

Bu Rus karikatürüne göre Alman avcısı bir eliyle Polonya tavuğunu boğazından sıkıyor, öbür elindeki yemle Romen tavuğunu çağırıyor. Yugoslav tavuğu da yeme doğru koşuyor. Yemin bulunduğu yerde ipten bir tuzak vardır. Yeni Adam, Sayı: 216, s. 6.

Almanya buhran kapılarını sımsıkı kapamış!...

-Almanya buhran kapılarını sımsıkı kapamış!... Yeni Adam, Sayı: 216, s. 11.

31/08/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/yeni-adam-dergisi/?pdf=3920> adresinden erişilmiştir